

‘OKU TAU ‘A SIHOVA MA‘AU

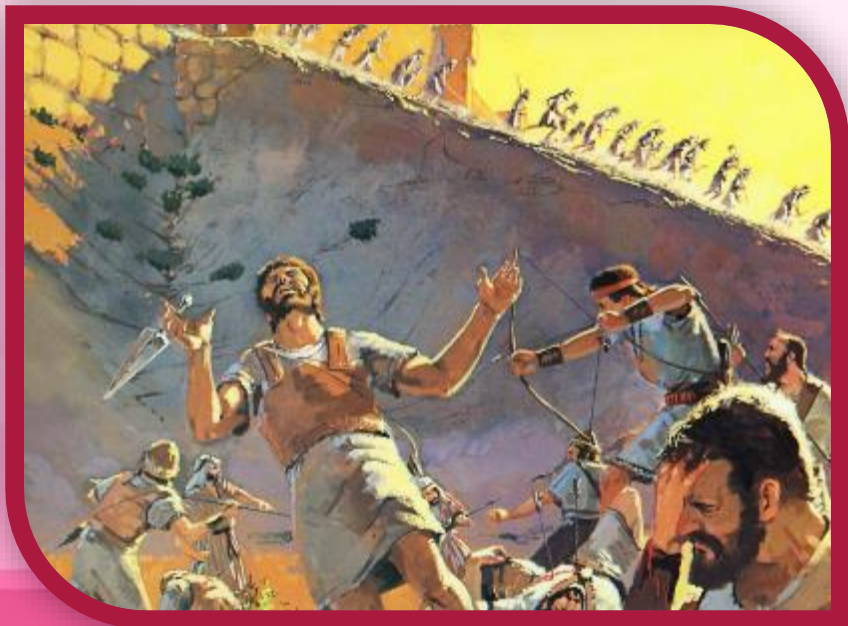

Lesoni 5 ki he
‘aho 1 ‘o Nōvema
2025

“Pea ko e ngaahi tu‘i ni
mo honau fonua na‘e ma‘u
‘e Siosia ‘i he kuonga pe
taha, he ko Sihova ko e
‘Otua ‘o ‘Isileli na‘a ne
tau ma‘a ‘Isileli.”
Sōsia 10:42

Ko hono mahino'i 'o e tau na'e taki ai 'a 'Isileli ke nau ma'u
 'a e fonua ko Kenani, 'oku 'ikai ko ha me'a faingofua.
 Hangē pē ko e 'ikai 'aupito fakataumu'a 'e he 'Otuá ke 'i ai 'a
 e angahalá, na'e 'ikai foki ke ne fakataumu'a ke 'i ai 'a e taú.
 Ko ia ko e hā na'e mate ai 'a e kakai tokolahi? 'E lava nai
 ke lau 'a e tau ko ia ko e "tapu"?
 Ke mahino kiate kitautolu 'a e palopalemá ni, kuo pau ke
 tau fakatoto'lo'i loloto 'a e fakakaukau fakatohitapu 'o e
 taú pea mo e ngaahi tu'unga-lea fakae'ulungaanga 'oku 'i
 he tu'unga fakatu'utāmaki 'i he momeniti mahu'inga ko ia
 'i he hisitōliá.

	Ko ha me'a 'o e angahala
	Ko ha me'a 'o e fakamaau totonú
	Ko e fakakaukau fakatohitapu ki he tau
	Faka'auha 'e he'enau fili 'anautolu
	Fekumi ki he melinó

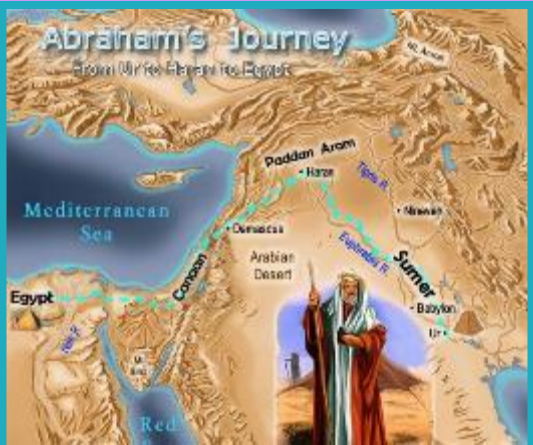
KO HA ME'A 'O E ANGAHALA

"Pea 'i hono fā 'oe to'utangata te nau toe ha'u ki heni; he 'oku te'eki ai fonu 'ae angahala 'ae kakai 'Amoli.'" (Senesi 15:16)

Kuo fakahaa'i 'e he keli fakatotoló ko e lotu 'a Kēnaní ko e me'a tofu pē ia 'oku lea'aki 'e he Tohi Tapú: ko e ngāue fakafaimana, vavalu, fetu'utaki mo e kau maté, fakaha'ele fa'ahikehé... mo e feilaulau 'o e fanau! (Teu. 18:9-12). Kuo pau ke tanaki atu ki heni 'a e ouau 'o e "pa'umutu toputapu" – 'a ia na'e si'isi'i 'ene fekau'aki mo e toputapu – 'a ia na'e fakahoko 'e he kau taula'eiki mo e kau taula'eiki fefine fakatou'osi.

Neongo na'e 'osi angamaheni 'aki 'a e ngaahi to'onga ko 'eni 'i he taimi 'o 'Epalahame, na'e 'oange 'e he 'Otua kiate kinautolu ha ta'u 'e 400 tupu ke fakatonutonu 'enau to'onga. Faka'osí, ko e ngaahi ouau ta'efe'unga ko ení, 'a ia na'á ne holoki 'a e tu'unga fakae'ulungaanga 'o e kakai pea pouaki ai 'a e fa'ahinga kovi kotoa pē, na'e pau ke fakangata ia. 'E ta'ofi 'e hono faka'auha 'o e kau Kenani—'i ha vaha'ataimi—'a e holoki fakaeangama'a 'o e fa'ahinga 'o e tangata.

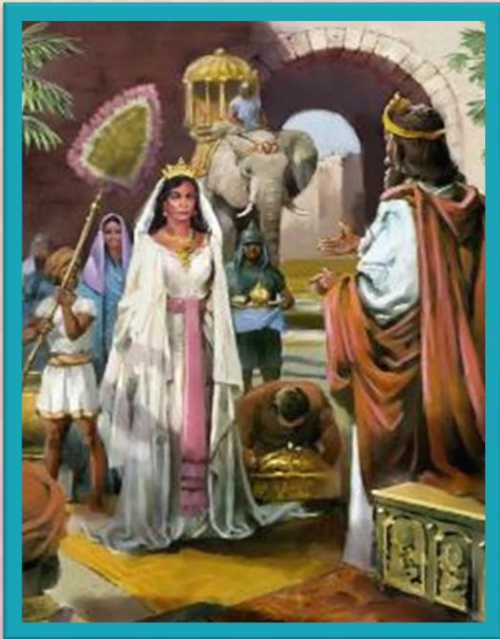

KO HA ME'A 'O E FAKAMAAU TOTONU

"Oku fakamaau 'e he 'Otua 'ae mā'oni'oni, pea 'oku houhau 'ae 'Otua ki he angakovi 'i he 'aho kotoa pē. Kapau 'e 'ikai te ne tafoki, te ne fakamata 'a 'ene heletā; kuo ne teteke 'ene kaufana, 'o teuteu ia."

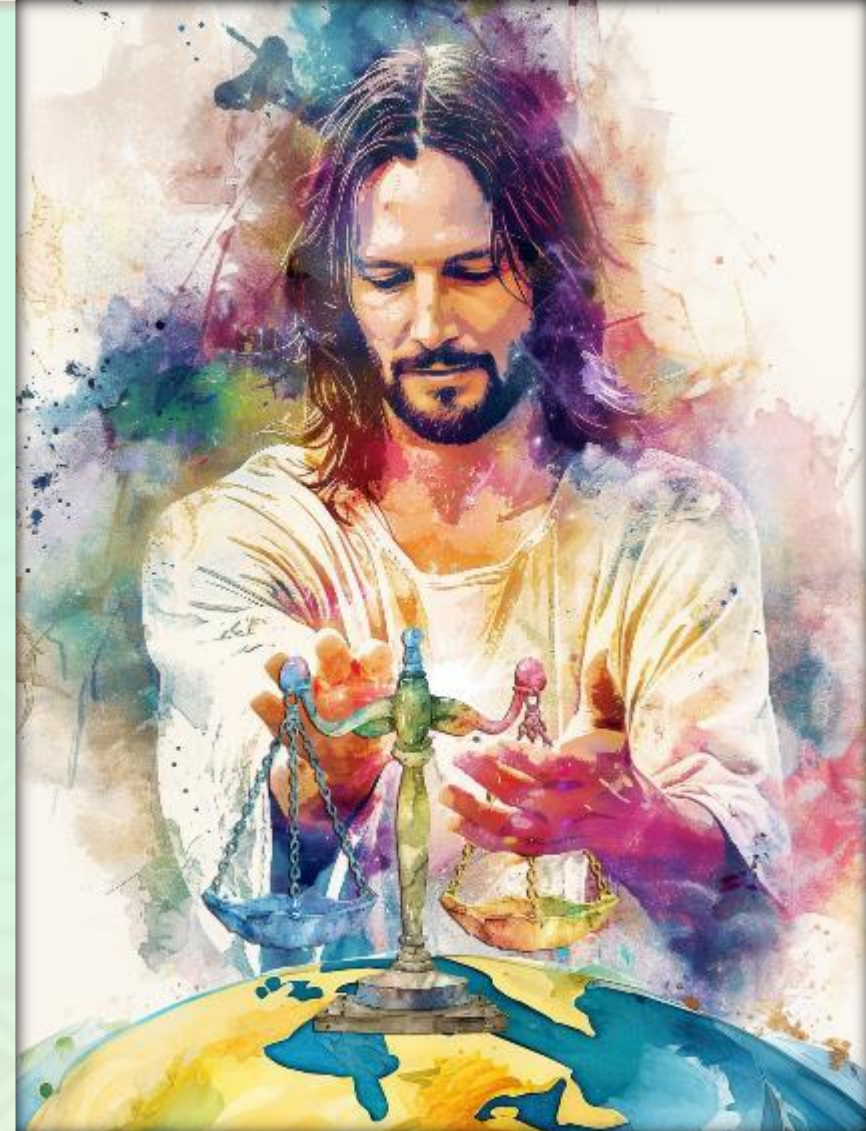
(Saame 7:11-12)

Ko e 'ofa mo e fakamaau totonu 'a e fakava'e 'o e 'ulungaanga 'o e 'Otua. 'Oku hoko 'eni ko ha fakamaau totonu mo ta'efilifilimanako, 'a ia 'oku ne fakatoloi 'a e tautea koe'uhi ke ului 'a e tokotaha faiangahala, ka he 'ikai ke ne kataki'i 'a e kovi 'o ta'engata. Ko e tau ke ikuna'i 'a Kēnaní na'e 'ikai fai ia 'i he ngaahi 'uhinga faka'emipaeá, ka 'i he tu'utu'uni faka'otua ke fakahoko 'a e tautea na'e tuha mo hono kakai fulikivanú.

Ko e finangalo 'o e 'Otua ke fokotu'u ha pule'anga totonu 'i he vahefonua ko ia, 'a ia 'e hoko ko ha fa'ifa'itaki'anga ki he ngaahi pule'anga kotoa pe, 'o faka'ai'ai kinautolu ke hiki hake 'enau ngaahi fakakaukau fakaeangama'a, pea a'usia ai ha tu'unga 'o e melino mo e fakamaau totonu 'i mamani (Teut 4:5-6).

'I he'ene hoko ko ha tangata tau mo ha fakamaau, 'oku tukupa 'a e 'Otua ke fakahoko, tu'u ma'u mo tauhi 'a e pule 'a e lao, 'a ia ko ha fakafotunga ia 'o hono 'ulungaanga.

KO E FAKAKAUKAU FAKATOHITAPU 'O E TAU

" Ko ia ke ke 'ilo he 'aho ni, ko Sihova ko ho 'Otua ko ia ia 'oku 'alu mu'omu'a 'iate koe; hangē ko e afi faka'auha te ne faka'auha 'akinautolu, pea 'e tulaki hifo 'e ia 'akinautolu 'i ho 'ao: ko ia te ke kapusi ai 'akinautolu kitu'a, 'o faka'auha vave 'akinautolu, 'o hangē ko e folofola 'a Sihova kiate koe.." (Teutalonome 9:3)

'I he tu'unga Fakatohitapu, na'e pau ke fakangatangata pe 'a e ngaahi tau ki ha ngaahi tukunga pau pea na'e faka'uhinga'i tonu ia 'e he 'Otua. Ko e ngaahi lao 'eni na'a ne pule'i 'a e ngaahi tau kuo fakamafai'i 'e he 'Otua:

Na'e 'ikai ngofua ke 'i ai ha kau tau fakapalofesinale

Na'e 'ikai totongi 'a e kau sotia pea 'i he taimi 'e ni'ihina'e 'ikai ke nau lava 'o ma'u 'a e koloa

Na'e toki fakangofua pe 'a e tau ki hono ikuna'i pe malu'i 'o e Fonua 'o e Tala'ofa 'i he momeniti fakahisitolia ko ia

Na'e tataki kinautolu 'e he kau palofita na'e ue'i fakalaumalie 'e he 'Otua (hange ko Mosese pe Sosiua)

Na'e fie ma'u 'a e teuteu fakalaumalie kimu'a 'i he tau

Ko ha 'Isileli pē na'e 'ikai te ne talangofua ki he ngaahi tu'utu'uni 'o e taú na'e ngaohi ia ko ha fili

'I he ngaahi taimi lahi, na'e kau fakahangatonu mai ai 'a e 'Otuá 'i he taú

FAKA'AUHA 'E HE'ENAU FILI PE 'ANAUTOLU

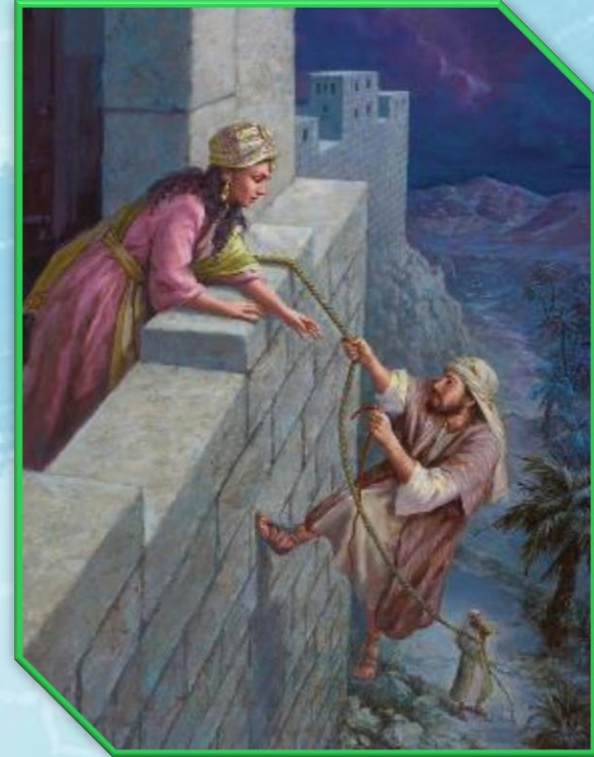
"Na'e pehē 'ae taa'i 'e Siosua 'ae fonua kotoa pē 'oe ngaahi mo'unga, pea mo e potu tonga, pea mo e tafangafanga, mo e ngaahi matavai, pea mo honau ngaahi tu'i kotoa pē: na'e 'ikai tuku 'e ia ha ni'ihiki ke toe, ka na'e faka'auha 'akinautolu kotoa pē na'e mānava, 'o hangē ko e fekau 'a Sihova ko e 'Otua 'o 'Isileli. (Sōsiua 10:40)

Ko e feitu'u kotoa 'o Kenáni na'e fakahaa'i ko e fakalielia, 'a ia ko e fakatapai ki he faka'auhá. Ko e me'a mo'ui kotoa pe na'e pau ke mate (Teu. 20:16-18; Sosiua 10:40). Neongo ia, na'e 'i ai ha ngaahi faka'ata makehe:

'E lava ke mo'ui 'a kinautolu na'e fakataumu'a ki he faka'auha na'a nau talangofua ki he 'Otua (Lehapi)

Ko e kau 'Isileli na'a nau talangata'a ki he 'Otua, na'e pau ke tamate'i kinautolu ('Akani).

'I he 'ao 'o e 'Otuá, ko e kau Kēnani mo e kau 'Isilelí na'e vakai tatau ki ai: ta'efilifilimānako. Ko e faikehekehe ko e fili 'a e ni'ihiki ke vilitaki 'i he'enau angatu'u ki he 'Otua, lolotonga ia na'e fili ha ni'ihiki ke talangofua kiate la.

'I he taimi ni, 'oku kei 'atautolu pe 'a e fili. 'I he ha'ele mai 'a Sisuu, 'e fakamo'ui pe faka'auha kitautolu 'e he'etau fili.

FEKUMI KI HE MELINO

“pea te u ngaohi ho kau fakamaau ko e melino,
pea mo ho kau pule ko e mā‘oni‘oni.” (Isaia 60:17b)

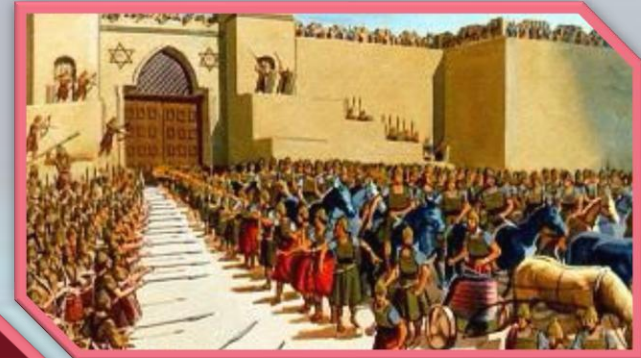
‘Oku ui ‘a Sīsū ko e “Pilinisi ‘o e Melinó” (‘Īsaia 9:6).
Na’a ne ha’u ke ‘omi ‘a e melino, pea te ne pule ‘i he
melino (Sione 14:27; ‘Isaia 60:17).

Kae ‘oua kuo hoko ‘a hono pule‘anga ‘o e melinó ko ha me‘a
mo‘oni, ‘oku tau kei ‘i ha vahefonua ‘oku tau, ‘o fakauku ‘i
he fepaki fakamamani ‘i he vaha‘a ‘o e lelei mo e kovi.

Ko e taimi na’e ‘ākolo‘i ai ‘e he kau tau Siliá ‘a Totani ke
puke ‘a e palōfita ko ‘Ilaisá, na’e ‘ikai ke ne kole ki he
‘Otuá ke ‘ai ‘e he kau tau fakalangi ‘oku nau ‘ātakai‘i iá
ke nau faka‘auha ‘a e kau Siliá. Ka, na’a ne kole ke ne
taki ‘a e kau tau Silia kuo fakakuihi ki Samēlia koe’uhi,
‘i he’ene a’u ki ai, te ne lava ‘o ‘omi ‘a e melino ‘i he
vaha‘a ‘o e ongo pule‘anga ‘oku na fetau’aki (2 Tu‘i
6:12-23).

Ko e sīpinga ‘eni na’e ako‘i mai ‘e Sīsū kiate kitautolú:
ke tau fekumi ma‘u pē ki he melinó ‘i he fepakipakí. Ke
ikuna‘i ‘a e kovi ‘aki ‘a e lelei (Loma. 12:20-21).

“Ko hono faka‘auha faka‘aufuli ‘ o e kakai ‘ o Sielikoó ko hano fakahoko pē ia ‘ o e ngaahi fekau na‘e fai ki mu‘a fakafou ‘ ia Mōsese ‘ o fekau‘aki mo e kau nofo ‘ i Kenani [...] Ki he tokolahi, ‘oku hange ‘oku fepaki ‘a e ngaahi fekau ko ‘eni mo e laumalie ‘o e ‘ofa mo e ‘alo‘ofa ‘oku tu‘utu‘uni ‘i he ngaahi konga kehe ‘o e Tohi Tapu, ka ko hono mo‘oni ko e ngaahi tu‘utu‘uni ia ‘o e poto mo e lelei ta‘efakangatangata. Na‘e ‘amanaki ke fokotu‘u ‘e he ‘Otua ‘a ‘Isileli ‘i Kenani, ke fakatupulaki ‘iate kinautolu ha pule‘anga mo ha pule‘anga ‘oku totonu ke hoko ko hano fakahaa‘i ‘o Hono pule‘anga ‘i he mamani. Na‘e ‘ikai ngata pe ‘i he‘enau hoko ko e kau ma‘u tofi‘a ‘o e lotu mo‘oni, ka ke fakamafola ‘ene ngaahi tefito‘i mo‘oni ‘i he funga ‘o e mamani. Na‘e li‘aki ‘e he kau Kenani kinautolu ki he anga fakahiteni fulikivanu mo ma‘ulalo taha, pea na‘e fie ma‘u ke faka‘ata‘ata ‘a e fonua mei he me‘a te ne ta‘ofi hono fakahoko ‘o e ngaahi taumu‘a anga‘ofa ‘a e ‘Otua..”